

Dynamische Uitvoeringsagenda Duurzaam Losser 2018-2022

Samen toekomstbestendig verdan

Inhoud

1. Inleiding.....	4
1.1 Waarom deze dynamische uitvoeringsagenda?.....	4
1.2 Hoe is deze agenda tot stand gekomen?.....	4
1.3 Leeswijzer	5
2. Strategisch thema: De Losserse aanpak; we doen het samen	6
2.1 Kerndoelen van de Losserse aanpak	7
2.2 Speerpunten 2018-2022	7
2.3 Additionale projecten.....	7
1. Duurzaamheidsplatform ('t Lossers Transitiehoes).....	7
2. Greune deals	8
3. Energiefonds	8
4. Energieloket Duurzaam Thuis Twente DTT	9
5. Energieke Regio Noordoost Twente.....	9
6. Dichtbij Duurzaam	9
7. Samenwerking Regio Noordoost Twente (NOT)	9
8. Samenwerking Regio Twente (MDA).....	9
11. Robuuste doelstellingen ontwikkelen	10
3. Een groen, gezond en leefbaar Losser	11
3.1 Kerndoelen voor een groen, gezond en leefbaar Losser.....	11
3.2 Speerpunten 2018-2022	11
3.3 Additionale projecten.....	12
14. Dialoog agrarische sector.....	12
15. Bewustwording basisonderwijs Losser	12
17. Asbest van daken.....	12
4. Een klimaatbestendig Losser	13
4.1 Kerndoelen voor een klimaatbestendig Losser.....	13
4.2 Speerpunten 2018-2022	13
4.3 Additionale projecten.....	14
19. Klimaatstresstesten	14
5. Een energieneutraal Losser	15
5.1 Kerndoelen voor een energieneutraal Losser.....	15
5.2 Speerpunten 2018-2022	15
5.3 Additionale projecten.....	15
29. Riothermie onderzoek	16
30. Regionale Energie Strategie RES-Twente.....	16

31. Warmtevisie en -wijkuitvoeringsplannen	16
6. Een circulair Losser.....	17
6.1 Kerndoelen voor een circulair Losser	17
6.2 Speerpunten 2018-2022.....	17
6.3 Additionale projecten.....	17

1. Inleiding

1.1 Waarom deze dynamische uitvoeringsagenda?

De Dynamische Uitvoeringsagenda Duurzaam Losser 2018-2022 is de uitwerking van de Toekomstvisie Duurzaam Losser 2040, vastgesteld in maart 2018. In de Toekomstvisie Duurzaam Losser 2040 worden vijf thema's uitgelicht. Deze thema's zijn leidend voor de verduurzaming van de Losserse samenleving:

- De Losserse aanpak; we doen het samen
- Een groen, gezond en leefbaar Losser
- Een klimaatbestendig Losser
- Een energieneutraal Losser
- Een circulaire economie in Losser

Om tactische invulling te geven aan de thema's zijn er in de Toekomstvisie Duurzaam Losser 2040 kerndoelen en speerpunten opgenomen. In de toekomstvisie zijn de kerndoelen en speerpunten uitgewerkt tot een concept uitvoeringsagenda met 40 uitvoeringsprojecten. De kerndoelen, speerpunten en de concept uitvoeringsprojecten in de toekomstvisie vormen de basis voor deze Dynamische Uitvoeringsagenda Duurzaam Losser 2018-2022.

Dynamisch wil zeggen dat de Uitvoeringsagenda Duurzaam Losser 2018-2022 in eerste instantie jaarlijks wordt bijgesteld. De projecten zijn aanpasbaar, en nieuwe inzichten in relatie tot klimaat- en duurzame verandering kunnen leiden tot het toevoegen of annuleren van projecten. Zo kunnen we inspelen op onvoorspelbare ontwikkelingen. De korte termijn is in deze dynamische agenda zo veel mogelijk uitgewerkt. De belangrijkste te ontwikkelen netwerken, instrumenten en projecten zijn voor de komende jaren bekend.

Er is door de raad een duurzaamheidsfonds ingesteld voor de uitvoering van de Dynamische Uitvoeringsagenda in 2018 en 2019. Het duurzaamheidsfonds is bedoeld om duurzame ontwikkelingen in de samenleving te faciliteren en aan te jagen. Het fonds wordt ingezet om netwerken en instrumenten te ontwikkelen om de samenleving te verbinden en aan te zetten tot handelen. De wens bestaat om het duurzaamheidsfonds ook te gebruiken voor de periode 2020-2022.

Het duurzaamheidsfonds financiert hoofdzakelijk additionele uitvoeringsprojecten. Binnen reguliere projecten worden de duurzaamheidsopgaves gefinancierd uit de projectbudgetten. Beide soorten projecten worden beschreven in deze uitvoeringsagenda.

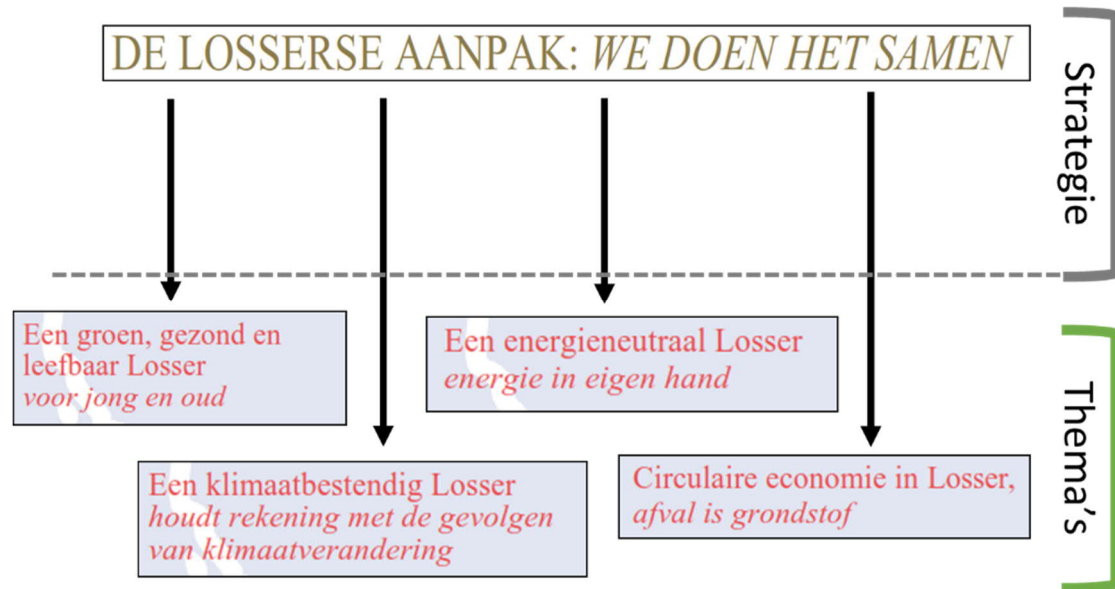
1.2 Hoe is deze agenda tot stand gekomen?

Het coalitieakkoord van mei 2018, heeft de 'Duurzame Leefomgeving en de energietransitie' hoog op de agenda staan. De richtlijnen die zijn meegegeven in dit agendapunt zijn opgenomen in de Dynamische Uitvoeringsagenda Duurzaam Losser 2018-2022.

De Dynamische Uitvoeringsagenda Duurzaam Losser 2018-2022 is gedeeld met de samenleving. Via de thema-avond 'Samen werken aan een duurzaam Losser' op 8 november 2018 konden inwoners, ondernemers, verenigingen, ambtenaren en raadsleden meedenken en -praten over uitvoeringsprojecten om de kerndoelen en de speerpunten van de thema's uit de toekomstvisie te realiseren. Een van de belangrijkste resultaten hieruit zijn dat de gemeente de communicatie over biodiversiteit, klimaatbestendigheid, de energietransitie en de circulaire economie, richting de samenleving moet versterken. Daarnaast is er behoefte vanuit de samenleving aan gemeentelijk

leiderschap in duurzame verandering, en experimenteerruimte voor de samenleving om duurzame ontwikkelingen een kans te geven.

1.3 Leeswijzer

Figuur 1: Het eerste thema van de Toekomstvisie Duurzaam Losser is een strategisch thema geworden en geeft richting in de uitvoering van de andere vier inhoudelijke thema's.

De Dynamische Uitvoeringsagenda Duurzaam Losser 2018-2022 bestaat uit twee delen, namelijk een toelichting op de thema's en de additionele projecten en een bijlage met daarin een overzicht van alle uitvoeringsprojecten. In de toelichting worden per thema de kerndoelen en de speerpunten benoemd, met een korte introductie over de additionele projecten. Wat regulier en additioneel is staat benoemd in de projectentabel. Het strategische thema krijgt relatief veel aandacht, onder andere de organisatie om tot uitvoering van de Dynamische Uitvoeringsagenda te komen, wordt hierin duidelijk gemaakt. De netwerken, instrumenten, regelingen en fondsen van het strategische thema worden toegelicht. Bij de inhoudelijke thema's zijn wij voornemens om waar mogelijk een meetlat te maken, waarmee de voortgang tot aan 2040 gemonitord kan worden.

2. Strategisch thema: De Losserse aanpak; we doen het samen

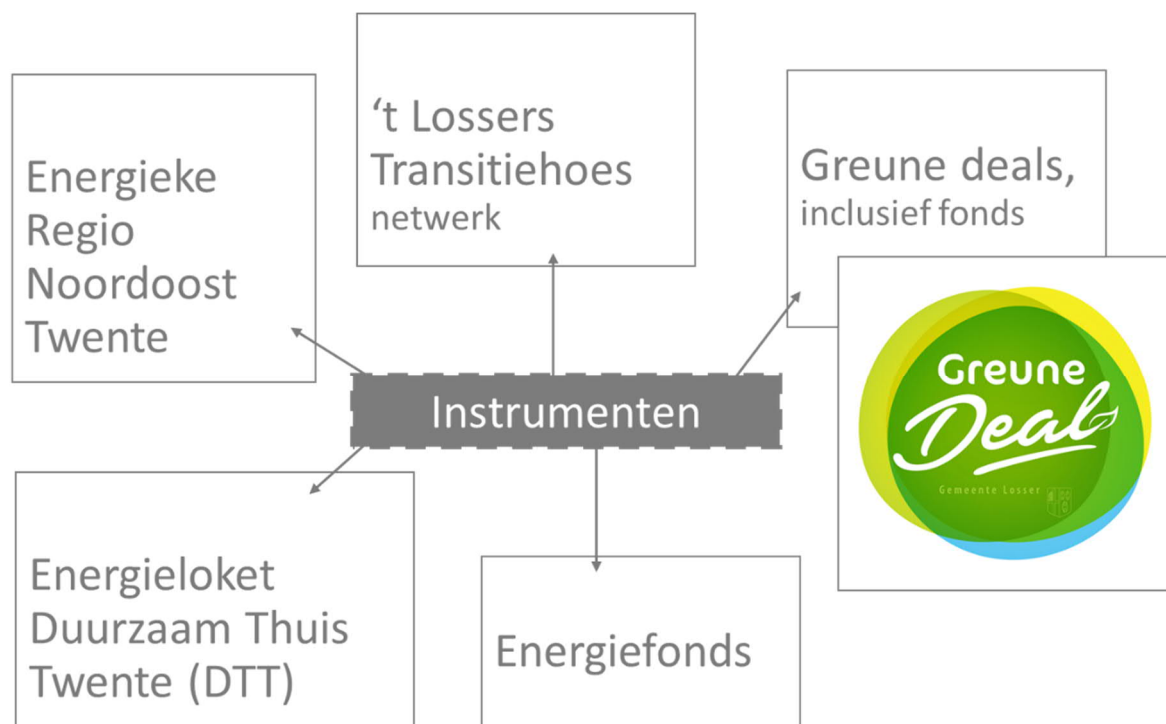
Betrokken partijen

- Dorpsraden
- Gemeente Losser: bestuur en ambtenaren
- Inwoners
- Bedrijfsleven
- Maatschappelijke organisaties
- Onderwijs

Het eerste thema 'De Losserse aanpak; we doen het samen' is strategisch van aard. Het beschrijft de manier waarop we de inhoudelijke thema's uit de visie kunnen realiseren. Alleen door samenwerking kunnen we een toekomstbestendig Losser realiseren. Voor de stimulering van samenwerking tussen de gemeente, inwoners, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties worden er netwerken, instrumenten en fondsen in het

leven geroepen. Deze netwerken, instrumenten en fondsen kunnen door de gemeente en de samenleving gebruikt worden om in gezamenlijkheid de vier andere, inhoudelijke thema's, te realiseren. Deze netwerken, instrumenten en fondsen staan in figuur 2 hieronder weergegeven.

Deze netwerken, instrumenten en fondsen zijn in het leven geroepen om de samenleving te faciliteren en te stimuleren voor duurzame verandering. Door de samenleving hulpmiddelen aan het bieden, kunnen ze eigenaarschap nemen in duurzame verandering en hun invloed op een klimaatbestendig, energieneutraal en circulaire economie vergroten. De samenleving wordt door de gemeente gesteund niet alleen door netwerken, instrumenten en fondsen, maar ook door belemmerende gemeentelijke regels weg te nemen waar mensen en partijen tegenaan lopen bij het realiseren van hun duurzame ambities.

Figuur 2: Het netwerk (platform duurzaamheid) en de instrumenten voor de realisatie van het 'de Losserse aanpak, we doen het samen'.

2.1 Kerndoelen van de Losserse aanpak

- Duurzaamheid is verankerd in de gemeentelijke organisatie en wordt in alle taken en initiatieven structureel meegenomen.
- Duurzaamheid wordt breed gedragen door de Losserse samenleving: Zij denkt mee en ontwikkelt initiatieven.

2.2 Speerpunten 2018-2022

- De gemeente ondersteunt en faciliteert duurzame initiatieven.
- Stimuleren van inwoners, buurten, dorpsraden, verenigingen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties om te komen met initiatieven die bijdragen aan een duurzaam Losser
- De gemeente integreert duurzaamheid in de diverse beleidsvelden en in de omgevingsvisie.
- De gemeente geeft het goede voorbeeld en maakt duurzaamheid zichtbaar.

2.3 Additionale projecten

Bestaande samenwerkingsverbanden in de Regio Twente en Noord Oost Twents verband worden gecontinueerd en versterkt. Aanvullend wordt een groot aantal additionele projecten beschreven.

1. Duurzaamheidsplatform ('t Lossers Transitiehoes)

't Lossers Transitiehoes is een fysiek, en digitaal platform bedoeld om de energietransitie, klimaatbestendigheid en circulariteit in de Losserse samenleving te faciliteren, te verbinden en te stimuleren. Een fysiek loket zou in samenwerking met de bieb of de VVV gerealiseerd kunnen worden in 't Lossers hoes. In regionaal verband wordt er samengewerkt aan digitale loketten, bijvoorbeeld aan het internetportaal voor de energietransitie op Noordoost Twents niveau. 't Lossers Transitiehoes is het lokale internetportaal, waar duurzame verandering begrijpelijk, zichtbaar en tastbaar wordt voor de Losserse samenleving. Op een kaart worden de lokale en regionale energie initiatieven afgebeeld.

Het doel 't Lossers Transitiehoes is om informatie omtrent duurzame onderwerpen richting de samenleving te intensiveren, energieke mensen en partijen te verbinden in duurzame netwerken, en het bieden van instrumenten, regelingen en fondsen zodat er binnen deze netwerken gewerkt kan worden aan duurzaamheid. Het netwerk bestaat in beginsel uit twee projectteams namelijk een intern projectteam en een extern projectteam. Er wordt een groeimodel gehanteerd, naast projectteams kan het netwerk worden uitgebreid met duurzame werkgroepen en energieke collectieven.

De doelstelling van het interne projectteam is het duurzame bewustzijn vergroten bij alle medewerkers, zowel op de werkvloer als binnen hun eigen werkveld. Bij verduurzaming van de bedrijfsvoering kan er gedacht worden aan energiezuinig omgaan met apparatuur, op de fiets naar het werk en bijvoorbeeld het verminderen en het goed scheiden van afval. Betreft de verduurzaming van de gemeentelijke organisatie kunnen collega's klankborden met het interne projectteam over duurzame kansen en bedreigingen die zij op de werkvloer en in hun werkveld zien. Het interne projectteam vormt een schakel tussen de medewerkers en het management en bestuur om institutionele veranderingen te stimuleren. Het interne projectteam bestaat bijvoorbeeld uit:

- Projectleider
- Communicatiemedewerker (faciliterend)
- Collega's die duurzaam denken en handelen

Het interne projectteam werkt samen met het externe projectteam. Het interne projectteam vormt daarmee ook een schakel tussen mensen en partijen in de samenleving en de gemeentelijke organisatie. De doelstelling van het externe projectteam is het uitdagen van de samenleving om met de inhoudelijke thema's van toekomstvisie aan de slag te gaan. Mensen en partijen kunnen via het externe projectteam bijdragen aan het groen, klimaatbestendig, energieneutraal en circulair maken van hun wijk of buurt. Belemmerende wet- en regelgeving die mensen en partijen ondervinden, maar ook duurzame ontwikkelingen en kansen, kunnen door de samenwerking tussen het interne en externe projectteam beter opgepakt worden. Het externe projectteam bestaat verder uit:

- Wooncoaches
- Energieke inwoners en ondernemers (tien mensen hebben zich op de thema-avond 'samen werken aan een duurzaam Losser' op 8 nov. 2018 aangemeld om te participeren)
- Dorpsraden
- Domijn
- Coöperaties en werkgroepen

De projectteams en de samenleving kunnen instrumenten en fondsen gebruiken om duurzaam met elkaar samen te werken. Een voorbeeld van een duurzame samenwerking is bijvoorbeeld de Greune deal die is gesloten tussen de gemeente Losser en het basisonderwijs van Losser op 10 oktober 2018. Via de Greune deal worden verschillende partijen verbonden, en wordt het basisonderwijs gefaciliteerd en gestimuleerd in energiebesparing en duurzaam omgaan met afval. In ruil voor deze hulp probeert het basisonderwijs 10 procent aan energie te besparen en afval te scheiden.

2. Greune deals

Greune deals zijn intentieovereenkomsten tussen de gemeente Losser en één twee of meerdere initiatiefnemers die bijdragen aan een duurzaam Losser. Het streven van het Greune deal concept is om duurzame afspraken te maken met de samenleving en zo nieuwe duurzame netwerken en gedragingen in de samenleving te stimuleren. Duurzame afspraken kunnen worden gemaakt ten behoeve van een groen, gezond en leefbaar Losser, een klimaatbestendig Losser, een energieneutraal Losser en de circulaire economie. Burgerinitiatieven, verenigingen, bedrijven en andere organisaties kunnen onderling én met elkaar Greune deals sluiten.

Voorstellen voor Greune deals komen op basis van voorwaarden in aanmerking voor praktische en/of financiële ondersteuning vanuit de gemeente. Voor financiële ondersteuning wordt het fonds voor Greune deals in 2019 opgezet. Samenwerkende collectieven, kunnen het fonds gebruiken voor de gedeeltelijke financiering van hun collectieve duurzame initiatieven, bijvoorbeeld het organiseren van een coöperatie in hun buurt of wijk te organiseren ten behoeve van een klimaatbestendig, energieneutraal en circulair Losser.

3. Energiefonds

Het Energiefonds is bedoeld om aan de voorkant financiële hulp te bieden aan lokale initiatieven en projecten die onvoldoende door de markt worden opgepakt en geen aanspraak kunnen maken op andere aantrekkelijke leningen of stimuleringsregelingen. Het is een revolverend fonds, dat leningen verstrekt aan verenigingen, stichtingen en bedrijven voor hun duurzame energieprojecten. Naast het energiedoel is er een streven om de exploitatielast van maatschappelijke organisaties te verlagen en het verwijderen van asbest te stimuleren. Het fonds loopt voor de periode 2018 tot en met 2020 en wordt om te beginnen gevuld met een bedrag van 200.000 euro. Stichtingen, verenigingen en bedrijven kunnen tot 50.000 euro lenen uit het fonds voor een looptijd van vijf, tien of vijftien jaar. Het beheer van het fonds is bij een fondsmanager ondergebracht. De kosten van deze manager,

leningenadministratie en de rentelasten van verstrekte leningen worden gedekt uit het duurzaamheidsfonds.

4. Energieloket Duurzaam Thuis Twente DTT

Gemeenten in Nederland zijn verplicht om een energieloket te hebben. In regionaal verband hebben de veertien Twentse gemeenten Duurzaam Thuis Twente als energieloket. De wooncoaches van dit loket adviseren de inwoners van Losser hoe zij energie kunnen besparen en duurzaam kunnen opwekken. De wooncoaches komen bij mensen thuis om hen te adviseren in hoe zij hun huis kunnen verduurzamen duurzaamthuiswente.nl/losser. Het Energieloket betreft een doorlopend programma tot en met 2019.

5. Energieke Regio Noordoost Twente

Energieke Regio Noordoost Twente helpt bedrijven, maatschappelijke organisaties, verenigingen van eigenaars en woningbouwcorporaties met het verduurzamen van hun gebouwen. De voornoemde partijen kunnen met de Energieke Regio contact opnemen voor energieadvies. In 2018 is er aan de hand van de Energieke Regio 67.750 kWh bespaart, 2.248.900 kWh opgewekt en € 2.379.447,- geïnvesteerd door de deelnemende bedrijven. In 2019 kunnen 122 partijen in NOT gebruik maken van het advies van de Energieke Regio Noordoost Twente.

6. Dichtbij Duurzaam

Dichtbij Duurzaam zet zich in voor de verduurzaming van het particuliere woningbezit. Dichtbij Duurzaam is een platform, waarbij online duurzaamheidsmaatregelen op een laagdrempelige wijze worden aangeboden. Het gaat uit van de doelgroep die hun woning willen verduurzamen en dat zelf online willen regelen. Een lokaal platform van samenwerkende bedrijven bieden de duurzaamheidsmaatregelen aan, denk aan installatietechniekbedrijven, bouwbedrijven, isolatiebedrijven en schilders.

7. Samenwerking Regio Noordoost Twente (NOT)

De gemeente Losser werkt samen met de gemeenten Oldenzaal, Dinkelland en Tubbergen aan bijeenkomsten, onderzoeken en kennisopbouw, beleidsontwikkeling, concrete projecten en communicatie over duurzaamheid. De regionale mogelijkheden voor de opwek van zonenergie, windenergie, biogas en groen gas, geothermie en de ontwikkelingen op het gebied van waterstof worden zo verkent.

Er is bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de kansen voor geothermie in NOT en de kansen voor de opwek van biogas en groen gas worden ook verkend. In Losser hebben we relatief veel potentie voor de productie van biogas en groen gas vanwege de veeteelt (naast mest kan er ook bermgras, gewasresten, GFT-afval, industriële reststromen tot biogas verwerkt worden). Qua beleidsontwikkeling is er zonneveldenbeleid in Noordoost Twents verband opgesteld. Op het gebied van projecten gaat Losser met Oldenzaal samenwerken aan de Energy Challenges. De Energy Challenges is een manier voor scholen om invulling te geven aan de Greune deal tussen de gemeente en het basisonderwijs in Losser. NOT werkt ook samen aan communicatie omtrent de energietransitie: In 2019 starten we met het communicatieplatform van NOT over duurzame energie.

8. Samenwerking Regio Twente (MDA)

De gemeente Losser heeft een regionaal samenwerkingsverband met veertien Twentse gemeenten op het gebied van milieu, duurzaamheid en afval. Samen worden de ontwikkelingen op gebied van circulaire economie en duurzaamheid gevolgd en op ingespeeld. Gestreefd wordt naar een afvalloos en energieneutraal Twente in 2030-2050. De samenwerking geeft invulling aan deze actielijn van de agenda voor Twente. Belangrijke samenwerkingsthema's die in regionaal verband moeten worden

opgepakt zijn o.a. de Regionale Energie Strategie Twente en Mineral Valley. Door het drukke programma van deze regionale samenwerking is het aantal uren uitgebreid.

11. Robuuste doelstellingen ontwikkelen

Het interne projectteam gaat in 2019 bezig met het opstellen van robuuste doelstellingen (kritische prestatie afspraken). Via flexibel inzetbare netwerken, fondsen en instrumenten wordt getracht om met de onvoorspelbaarheid van klimaatverandering en duurzame verandering om te gaan. In combinatie met robuuste doelstellingen wordt de onzekere ontwikkeling naar een duurzaam Losser geborgd. Een aantal robuuste doelstellingen zijn al geformuleerd en dienen als voorbeeld. Er zijn nog beperkt robuuste doelstellingen geformuleerd voor klimaatbestendigheid. Op basis van de klimaatstresstesten in 2019, kunnen er beter robuuste doelstellingen worden geformuleerd.

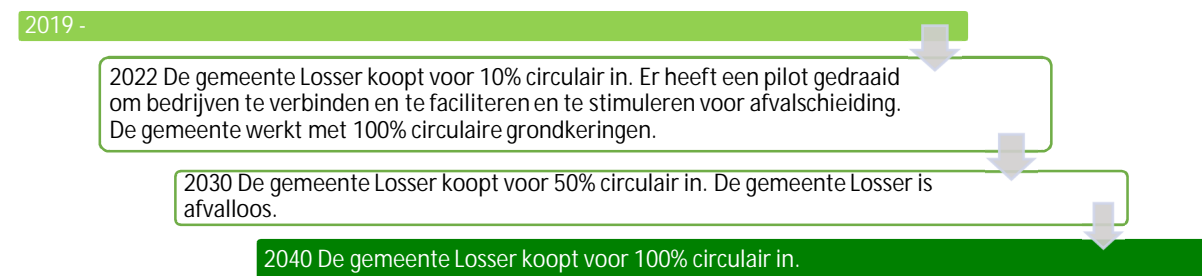
Voorbeeld van robuuste doelstellingen voor een groen, gezond en leefbaar Losser

Voorbeeld van robuuste doelstellingen voor een energieneutraal Losser

Voorbeeld van robuuste doelstellingen voor een circulair Losser

3. Een groen, gezond en leefbaar Losser

Dorpskernen in Losser kunnen een groene impuls gebruiken door meer bomen en klimaatbestendig groen in de kernen (bijvoorbeeld plantsoenen en perkjes) aan te planten. Ook buiten de kernen kan

Betrokken partijen
► Inwoners
► IVN afd. Losser/Oldenzaal
► Groenmedewerkers gemeente
► Welzijnsorganisatie
► Onderwijs
► Woningbouwvereniging Domijn
► Provincie Overijssel
► Bedrijfsleven
► Syntus
► Regio Twente / omliggende gemeenten
► Exploitanten elektrische oplaadpunten
► RUD Twente
► Vitens

de biodiversiteit een impuls gebruiken, bijvoorbeeld door het aanbrengen van bloemenmengsels in openbare groenstroken en bermen en door het verbinden van natuurgebieden. Verder wordt er voor een groen, gezond en leefbaar Losser gelet op de verwijdering van asbest en op een goede basiskwaliteit voor lucht, bodem, geluid en veiligheid.

De gemeente geeft het goede voorbeeld en er wordt samengewerkt met de hiernaast genoemde partijen om te komen tot een groen, gezond en leefbaar Losser. Naast deze partijen wordt er ook een dialoog gestart met de agrarische sector in Losser. Omdat de agrarische sector een aanzienlijke sector is in de economie van Losser, en vanwege de duurzame vraagstukken die samenkomen in deze, wordt de sector gezien als belangrijke partner.

3.1 Kerndoelen voor een groen, gezond en leefbaar Losser

- Versterken van de verscheidenheid aan dier- en plantsoorten in de leefomgeving waardoor die voor de bewoners aan aantrekkelijkheid wint.
- Bewoners betrekken bij de inrichting en het onderhoud van hun eigen groene woonomgeving.
- Stimuleren duurzame mobiliteit zoals de fiets en de elektrische auto.
- Daken asbestvrij voor 2024.
- Bodemvervuiling voorkomen en kansen voor bodemenergie inzichtelijk maken

3.2 Speerpunten 2018-2022

- Educatie op het gebied van groen en natuur.
- Stimuleren en ondersteunen van groene bewonersinitiatieven (natuurspeelplekken, stadslandbouw, buurtonderhoud etc.) .
- Omvormen van groen met oog voor biodiversiteit.
- Versterken van de groenstructuur in de dorpskernen.
- Verbinden van natuurgebieden en optimaliseren recreatief gebruik.
- Stimuleren gebruik van openbaar vervoer en de fiets.
- Stimuleren van elektrische auto's door uitbreiding aantal elektrische oplaadpunten.
- Stimuleren asbestverwijdering bij bedrijven.
- Onderzoek dreigingen en kansen van de bodem (visie op de ondergrond) in Twents samenwerkingsverband.

3.3 Additionale projecten

Naast reguliere projecten wordt additioneel aandacht besteed aan de hierna benoemde projecten.

14. Dialoog agrarische sector

Om samen te werken aan een sterke agrarische sector en een ecologisch divers cultureel landschap, is het belangrijk een dialoog te starten met de agrarische sector in Losser. De verwachting is dat de komende jaren een derde van de agrarische bedrijven in de Twentse regio gaat stoppen. Andere agrariërs hebben de laatste jaren flink geïnvesteerd en moeten een hoge productie halen. Door een dialoog te starten probeert de gemeente met de agrarische sector samen te werken in relatie tot de bedreigingen en kansen de komende jaren.

Een algemene bedreiging is het effect van de agrarische sector op het landschap en de biodiversiteit in Losser. De huidige werkwijze leidt tot monocultuur welke leidt tot een verlies in biodiversiteit. Gedurende de thema avond 'Samen werken aan een duurzaam Losser' op 8 november 2018 kwam de behoefte naar voren om de voedselvoorziening in Losser te verduurzamen. Er werd gepleit voor meer biologisch voedsel, maar ook de behoefte om de voedselvoorziening meer lokaal te maken. Naast het effect op de biodiversiteit heeft de agrarische sector ook invloed op het culturele coulisselandschap, een belangrijke waarde voor Losser gezien de grote van onze toeristische en recreatieve sector. De agrarische sector zal verder de komende jaren te maken krijgen met investeringen voor het verwijderen van asbestdaken. Investeringen in nieuwe daken kunnen gecombineerd worden met de productie van duurzame energie. De gemeente wil de komende jaren een sterk faciliteren en stimulerende rol spelen in 'zon op daken' bij agrariërs en bedrijven, daar waar aan de orde met asbestsanering¹. De gemeente ondersteunt bijvoorbeeld de energiecoöperatie Greuner in Beuningen.

15. Bewustwording basisonderwijs Losser

Het basisonderwijs wordt onder andere gestimuleerd in energiebewustwording en -besparing, én bewust met afval om te gaan via een Greune deal. In ruil voor energiemonitoring vanuit de gemeente en energiescans van de provincie Overijssel, gaat het onderwijs tien procent proberen te besparen op energierekening. Voor de invulling van de Greune deal kunnen de scholen gebruik maken van de Energy Challenges <https://energychallenges.nl/>. Via de Energy Challenges gaan kinderen op school aan de slag met een duurzaamheidscampagne. Zij worden eigenaar van de energierekening en van duurzaam omgaan met afval op school en proberen aan de hand van de campagne hun school en omgeving te verduurzamen. Er zijn zes scholen die deelnemen aan de Pilot Energy Challenges Losser 2018-2019. Door de jeugd bewust te maken van klimaatverandering en duurzame vraagstukken, kunnen zij beter voorbereid de toekomst in gaan en hierop in spelen, bijvoorbeeld door een duurzame vervolgopleiding te kiezen.

17. Asbest van daken

1555 gebouwen in de gemeente Losser hebben volgens visuele inspectie een asbest verdacht dak met een totale dak oppervlakte van 276.360 m². Er is een rijkssubsidie beschikbaar voor particulieren en bedrijven voor asbestverwijdering. Daarnaast zijn we bezig met een regeling voor collectieve inkoop van asbestverwijdering bij particuliere daken. In de eerste helft van 2019 wordt er een bijeenkomst georganiseerd door Geofoxx en de gemeente Losser voor bewoners aan de Andersonstraat om hen te faciliteren in asbestverwijdering.

¹ Coalitieakkoord, maart 2018 'Met opgestroopte mouwen vooruit'

4. Een klimaatbestendig Losser

De Losserse samenleving zal zich klimaatbestendig moeten maken. Het wordt in toenemende mate warmer, er komen langere droge periodes en we kunnen vaker hevige neerslag verwachten (zie figuur 5). Op de klimaateffectatlas staan de lokale klimaatgevolgen voor Losser in 2050 voor een groot deel weergegeven². Zoals we in het vorige thema hebben gezien is dat de biodiversiteit afneemt. Vanwege vaker voorkomende weersextremen komt de biodiversiteit verder onder druk te staan, omdat bestaande soorten beperkt resistent zijn tegen droogte, hitte en vorst. Door in de kernen, groenstroken en bermen van de gemeente Losser meer klimaatbestendig groen aan te planten kunnen we de terugslag in biodiversiteit verminderen. Via groen en bomen worden we tevens beter bestand tegen hitte, kunnen we pieken in neerslag beter opvangen en wordt water in de kernen langer vastgehouden om beter bestand te zijn tegen langere droge periodes. Als we ons kunnen aanpassen aan veranderende weersomstandigheden dan kunnen we onszelf klimaatbestendig noemen.

Figuur 3: De klimaatrisico's en de speerpunten uit het Nationale Uitvoeringsprogramma 2018-2019 'Uitvoeren met Ambitie' (UP-NAS)

4.1 Kerndoelen voor een klimaatbestendig Losser

- De negatieve gevolgen van klimaatverandering worden zoveel mogelijk beperkt en de kansen die klimaatverandering biedt benut.

4.2 Speerpunten 2018-2022

- Doorgaan met de aanleg van regenwaterriolen (blauwe aders) en het afkoppelen van regenwater en aanleg van wadi's.
- Bewonersvergoeding voor afkoppelen eigen dakoppervlak en tuinverharding in projecten van de gemeente.
- Stimuleren klimaatbestendige maatregelen bij inwoners (afkoppelen, groene daken, groene gevels en onttegelen)
- Groen en water in evenwicht in projecten

² <http://www.klimaateffectatlas.nl/nl/>

- Klimaatbestendige maatregelen toepassen in ontwikkelprojecten (groen, bomen, waterberging)
- Klimaatadaptatie opnemen in het GRP 2018-2022

4.3 Additionale projecten

Op gebied van Klimaat zijn een groot aantal reguliere projecten in uitvoering met dekking vanuit het GRP en Groen. Er is aandacht voor hemelwaterberging, aanleg van een Blauwe ader, meer bomen in stedelijk gebied. Belangrijk additioneel project ter ondersteuning daarvan betreft de klimaatstresstesten.

19. Klimaatstresstesten

De klimaatstresstesten maken inzichtelijk wat de gevolgen zijn van klimaatontwikkelingen op de Losserse samenleving (Droogte, hitte, extreme neerslag). De resultaten uit de klimaatstresstesten en de klimaatbestendigheid van Losser worden in 2019 gecommuniceerd met de samenleving aan de hand van risicodialogen. De risicodialogen worden georganiseerd vanuit 't Lossers Transitiehoes. In de risicodialogen wordt de samenleving tevens aangemoedigd om zelf maatregelen te nemen om klimaatbestendig te worden bijvoorbeeld door hun tuin en dak van het riool af te koppelen, de tuin te onttegenen en te vergroenen, het gebruik van regentonnen om regenwater op het dak op te vangen en door groene daken aan te leggen.

5. Een energieneutraal Losser

Naast klimaatbestendigheid is het belangrijk dat klimaatverandering verminderd wordt. De vermindering van klimaatverandering realiseren we via de energietransitie. Het doel is om binnen de raadsperiode 2018-2022 is de gemeente Losser voor 20% energieneutraal (20 procent van de energiebehoefte in Losser wordt duurzaam opgewekt) en 100% energieneutraal in 2040. Door het aandeelhouderschap in Twence wordt er momenteel 12 procent duurzame energie geproduceerd. We zetten in op één a twee grote zonneparken (15-30 hectare), biogas en één windpark (6-7 windmolens). Het zonnepark in Overdinkel draagt 2 procentpunten bij aan de energieambities.

Er ligt een grote duurzaamheidsopgave in de gebouwde omgeving. De gemeente gaat zelf aan de slag met de verduurzaming van haar gebouwen, het wagenpark en haar bedrijfsvoering zoals

in bijlage 1 is beschreven. Bij nieuwbouw en/of renovatie wordt er in de gemeente gasloos gebouwd, en bestaande bouw in toenemende mate energieneutraal gemaakt. Zoals in het eerste thema aan bod is gekomen adviseren de Wooncoaches en de Energieke Regio inwoners en bedrijven en organisaties om de bestaande bouw energieneutraal te maken. Om de energietransitie te verwezenlijken wordt de ambtelijke capaciteit aangepast, en de samenwerking in de verbanden Noordoost Twente (NOT) en de Regionale Energie Strategie Twente (RES-Twente) uitgebreid. De kerndoelen en de speerpunten worden hieronder verder toegelicht.

5.1 Kerndoelen voor een energieneutraal Losser

- De gemeente Losser is energieneutraal in 2040
- Het terugdringen van de CO₂-uitstoot en de methaanuitstoot
- Het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen

5.2 Speerpunten 2018-2022

- De verduurzaming van gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed.
- Inzet op energiebesparing en opwek bestaande woningvoorraad.
- Inzet op energiebesparing en opwek bij bedrijven.
- Warmteplan alternatieven voor aardgas in samenwerking met NOT.
- Ontwikkeling spelregels/kaders voor grootschalige energieprojecten.
- Stimuleren en faciliteren van duurzame energiewekkingsprojecten uit de samenleving.

5.3 Additional projecten

Op gebied van de energietransitie wordt doorlopend aandacht besteed in reguliere projecten. Zoals binnen onze eigen dienst te verduurzamen middels duurzame inkoop. Denk daarbij aan de verbouw van Twents Carmel College en nieuwbouw sporthal De Fakkel. Maar ook externe projecten zoals het zonnepark, nieuwbouw MAN Nilantspad en Zon op dak Van Heek Textiles. Additioneel daaraan:

29. Riothermie onderzoek

Er doen zich kansen voor bij de rioolwaterzuivering om gebruik te maken van hun restwarmte bij het effluent water na zuivering. Deze restwarmte zou middels riothermie gebruikt kunnen worden voor een kleinschalige warmtenet voor nieuwe woonwijken. Nabijheid bij de rioolwaterzuivering lijkt logisch en daarom lijkt de nieuwe woonwijk Dinkeldal zeer geschikt in combinatie met het doortrekken van de leiding naar het zwembad. Een andere ontwikkeling is het voormalige terrein van Keizers en eventueel ook doortrekken van de leiding naar de nieuw te bouwen sporthal De Fakkel. In samenwerking met het waterschap wordt nu eerst gestart met een haalbaarheidsstudie. Daarbij betrokken partners zijn o.a. de netwerkbeheerder en partners van beide nieuwe woonwijken.

30. Regionale Energie Strategie RES-Twente

De Regionale Energie Strategie Twente is o.a. ontwikkeld door veertien Twentse gemeenten in opdracht van Portefeuillehouders Overleg Milieu-Duurzaamheid-Afval. De partners in het proces waren een selectie van regionale stakeholders. In de RES-Twente is in beeld gebracht hoe groot de opgave is om Twente energieneutraal te maken en hoe dat bereikt kan worden. Een definitieve versie van de RES-Twente zal einde 2019 klaar moeten zijn. De belangrijkste uitgangspunten voor de RES-Twente zijn energieopwekking langs infrastructuur, grensoverschrijdende samenwerking en op een bedrijventerreinenaanpak. Er wordt samengewerkt tussen de RES-Twente en met de Rijkswaterstaat om van de A35 en de A1 een energiecorridor te maken.

31. Warmtevisie en -wijkuitvoeringsplannen

Warmtevisies en -plannen zorgen ervoor dat we grip krijgen op de transitie naar gasloos én energieneutraliteit. Via warmtevisies en -plannen wordt duidelijk welke wijken van Losser wanneer van het gas afgaan, en welke energiealternatieven er zijn voor deze wijken. Het is belangrijk dat Losser een warmtevisie heeft in 2019, zodat de hoofdcontouren van de warmtetransitie opgenomen kunnen worden in de RES-Twente, welke einde 2019 klaar moet zijn. In januari 2019 wordt er een sprintsessie gehouden op NOT niveau om de gemeentelijke warmtevisies op te stellen en de contouren ervan te integreren in de RES-Twente. Als vervolg op de warmtevisie worden wijkuitvoeringsplannen opgesteld. Wijkuitvoeringsplannen zullen in 2021 klaar moeten zijn voor de wijken die vóór 2030 gepland staan om gasloos/energie neutraal te maken.

6. Een circulair Losser

In een circulaire economie bestaat afval niet meer en blijven producenten verantwoordelijk voor hun product gedurende de hele levensloop. Twente moet zich binnen de actielijn 'Circulaire economie & duurzaamheid' ontwikkelen van een fossiele naar een duurzame economie. De Twentse economie moet verduurzamen door minder energie-uitstoot en afvalgebruik. Samen met bedrijven gaan we de uitdaging aan om te verduurzamen en in te spelen op de benodigde veranderingen. Hiermee creëren we nieuwe kansen. In ketens wordt gewerkt aan reduceren van materialen en afval (vooral schaarse grondstoffen), hergebruik van materialen in het proces.

6.1 Kerndoelen voor een circulair Losser

- Het gebruik van grondstoffen beperken.
- Hergebruik stimuleren.
- Nieuw economisch systeem van in bruikleen geven van producten, recyclen en weer opnieuw op de markt brengen.

6.2 Speerpunten 2018-2022

- Stimuleren van delen in plaats van kopen bij inwoners in Losser.
- Hergebruik stimuleren.
- Uitvoering geven aan uitvoering van het betonconvenant.
- Ondersteunen Twence als aandeelhouder in de ontwikkelingen rondom de circulaire economie.

6.3 Additionale projecten

Op gebied van circulaire economie wordt binnen de infra al geruime tijd aandacht besteed aan het hergebruik van materialen en toepassen duurzaam beton in de producten. Op gebied van afval wordt samen gewerkt met Twence en Twente Milieu in reguliere projecten zoals Afvalloos Twente en Textiel inzameling. Een belangrijke aanvulling voor Twence is de inzet als duurzaamheidsbevorderaar in de Regio Twente. Met daarbij de behoefte om het aandeel duurzaam opgewekte energie voor Losser als aandeelhouder te verhogen tot 10% van de huidige energiebehoefte.